

[B] **BLOED, ZWEET EN TRANEN.**
“BLOEDGETUIGEN” VAN JOHAN DE BOOSE

Johan de Boose heeft naam gemaakt met boeken als *Alle dromen van de wereld* (2004), *De grensganger* (2006), *Het geluk van Rusland* (2008) en *De poppenspeler en de duivelin* (2009). Voor zijn reisverslag *De grensganger* kreeg hij in 2008 de Henriette Roland Holst-prijs. Met *Bloedgetuigen* (2011) presenteert De Boose na *Het fluweel van de leegte* (1994) en *Noem het middernacht* (2007) zijn derde roman: circa 200.000 woorden, 734 pagina's. Een meer dan een kilo zware, compleet rode bundel dichtbedrukt papier.

“In het huis van de hel zijn, zoals in de hemel, vele woningen”, heeft Johan de Boose ooit eens gezegd. *Bloedgetuigen* is zo'n hel met vele woningen. In zes hoofdstukken en vierentwintig scènes “katapulteert” de auteur ons midden in de geschiedenis van de vorige eeuw. Vanaf het begin is duidelijk waar het om gaat: De Boose wil tonen wat er is gebeurd, door ons als lezer mee te nemen naar “daar waar hét gebeurt”, naar de plek waar geschiedenis geschiedt.

In *Bloedgetuigen* wordt het verhaal van de twintigste eeuw verteld vanuit vier perspectieven. Aan de ene kant gaat de roman over de Vlaamse familie Martin, waarvan de zoon Jean naar het Oostfront trekt om het rode leger te verslaan. Verder leven we mee met Kamila uit Sint-Petersburg, die genadeloos geconfronteerd wordt met de miserie in het Rusland van de twintigste eeuw. En dan is er nog het verhaal van Hada Mirte en Efraim Sterenberg en hun zoon Ljev, die zijn leven zal wagen voor het communisme. Ingeleid en afgerond worden de afzonderlijke delen van de roman, die telkens een bepaald stuk geschiedenis afbakenen, door de essays van “slettenbak”, een gewetenloze hoer die zich probleemloos met zowel de Haakneusneuker (Hitler) als met de Kakkerlak (Stalin) lijkt te identificeren en ons schaamteloos op haar “ziel” traketeert, alsof fatsoen en moraal niet bestaan.

Het resultaat is een moeilijk te verteren confrontatie met het “bordeel” achter de deuren van het verleden die we misschien maar al te graag gesloten hadden gehouden. Moeilijk te verteren is *Bloedgetuigen* niet alleen om de radicaliteit waarmee Johan de Boose zijn lezers met de gruwelen van de mensheid confronteert. Vreselijk is bijvoorbeeld de

scène waarin de SS-luitenant Furcht, die altijd masturbeert als hij naar de stikkende gevangenen in de gaskamers kijkt, Efraim Sterenberg aanbiedt om te ruilen met Hada, die tussen de naakte gevangenen staat: “Efraim duizelde. Hij hoefde maar één woord te zeggen, het woord ‘ja’ of ‘goed’, en Hada was gered, zoveel was zeker. Haar leven lag in zijn ene woord, in zijn hoofdknik, in een kuch. In de eeuwigheid die zijn ene seconde aarzeling duurde, verdween de groep naakte vrouwen in de douchezaal en viel de deur in het slot. ‘Je bent een rare’, zei Furcht.”

Dergelijke passages maken van *Bloedgetuigen* een sterke roman die grenzen voelbaar maakt en de lezer confronteert met de paradoxale ervaring dat waarheid en leugen, feit en verzinsel meer met elkaar te maken hebben dan hem lief is.

De wereld is gemaakt van “tegenstrijdigheden, onverzoenlijkheden [en] verschillen”, schreef Johan de Boose in 2008. De radicaliteit waarmee in *Bloedgetuigen* de feiten worden gepresenteerd, toont deze tegenstrijdigheden. De roman van De Boose is een oefentocht in nuances. Hij toont wat er gebeurt als we ons, om nog eens uit het dankwoord van de auteur voor de Henriette Roland Holst-prijs te citeren, niet “waakzaam, behoedzaam, voorzichtig [...], vol verbazing en nieuwsgierigheid” tussen deze verschillen bewegen, maar eerder radicaal alles als “goed” en “slecht” categoriseren of ons andersom laten leiden door de pornografische vrijblijvendheid van de slettenbak voor wie waarheid en leugen hetzelfde zijn.

Jammer genoeg blijft Johan de Boose niet bewegen op de grens tussen de verschillen. In *Bloedgetuigen* probeert de auteur tegelijkertijd zoveel mogelijk ideologieën van de twintigste eeuw op de korrel te nemen. Dat leidt meer dan eens tot schoolmeesterachtige opsommingen van namen en feiten: “Iedereen wist dat Perard een taaie nationalist was [...] Ook de kwestie van de inlijving bij Duitsland verhitte de gemoederen [...] De leider van de Actie Boterham was Pierre Bonte [...] De Actie Bravo werd aangevoerd door François Michiels [...]”. Op zulke momenten verliest het boek aan spanning, begint het te wegen onder het gewicht van de woorden, de mededelingen, de verwijzingen, de citaten, het papier. Schoolmeesterachtig lijkt me ook de manier waarop in *Bloedgetuigen* het begrip God voortdurend als ~~God~~, G-d of ~~God~~ voor dood wordt verklaard

respectievelijk van zijn inhoud wordt ontdaan. Moest dat zo duidelijk geïllustreerd worden? Was het niet beter geweest de lezer zelf een positie te laten kiezen tussen “God” en “~~God~~”?

Overwegend of en hoe hij een brief aan zijn ouders zou kunnen schrijven, denkt Jean Martin op een zeker moment dat “de witregels en de onbenulligheden nodig zijn” omdat zijn moeder tenslotte meeleeft. “Ma” verafschuwt politiek, “zij wil weten of ik droge voeten heb en elke dag een schone onderbroek”, weet Jean. Maar uiteindelijk volgt hij dit inzicht niet en ontwerpt hij een brief vol kreten: “er bestaat nog slechts de liefde van volksgenoot tot volksgenoot [...]”, “de oude kankerende wond van Vlaanderen is weg”, “offervardig als zij is, stelt de nieuwe jeugd van Vlaanderen zich heden te zijnen dienste”, enz. De Boose lijkt een vergelijkbaar probleem te hebben gehad. Hoewel hij op de grens tussen feit en fictie, tussen oordeel en empathie wilde blijven, heeft ook hij zijn tekst volgestouwd met ideeën en verwijzingen. Jammer, want zo heeft hij van zijn aangrijpende *Bloedgetuigen* uiteindelijk toch een zware pil gemaakt.

HERBERT VAN UFFELEN

JOHAN DE BOOSE, *Bloedgetuigen*, De Bezige Bij Antwerpen, 2011, 734 p.